

دستور زبان فارسی ۱

ویرایش چهارم

حسن احمدی کیوی
حسن انوری

www.ketab.ir

انتشارات فاطمی

دستور زبان فارسی ۱ ویرایش چهارم

مؤلفان: حسن احمدی گیوی، حسن انوری
ناشر: انتشارات فاطمی

ویرایش چهارم: چاپ اول، ۱۳۹۰

ویرایش سوم: چاپ پنجم، ۱۳۸۹

ویرایش دوم: چاپ بیست و هشتم، ۱۳۸۵

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۳۱۸-۶۵۷-۹

ISBN 978-964-318-657-9

تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۵۵۰۰ تومان

آماده‌سازی پیش از چاپ: واحد تولید انتشارات فاطمی

- مدیر تولید: فرید مصلحی

- طراحی جلد: زهرا قورچیان

- حروفچینی (LTX-پارک): زهرا امینی، اعظم توکلی

- نمونه‌خوان: مهسا مهدیلو، شقایق میرصیالی

- رسامی: فاطمه تقی

- نظارت بر چاپ: علی محمدپور

لیتوگرافی: صاحب

چاپ و صحافی: خاشع

■ کلیه حقوق این اثر برای انتشارات فاطمی محفوظ است. تکثیر، انتشار و ذخیره‌سازی تمام یا بخشی از این اثر به هر شکل (چاپی، الکترونیکی و ...) و با هر هدف بدون مجوز از ناشر، غیرقانونی و قابل پیگرد است.

انتشارات فاطمی تهران، میدان دکتر فاطمی، خیابان جویبار، خیابان میرهادی،

شماره ۱۴، کدپستی ۱۴۱۵۸۸۴۷۴۱، تلفن: ۸۸۹۴۵۵۴۵ (۲ خط)

www.fatemi.ir • info@fatemi.ir

انتشارات فاطمی

احمدی گیوی، حسن، ۱۳۰۶-

دستور زبان فارسی ۱/ مؤلفان حسن احمدی گیوی، حسن انوری؛ ویرایش چهارم. - تهران: فاطمی، ۱۳۹۰.

هشت، ۲۶۰ ص: جدول.

- ISBN 978-964-318-657-9

۱. فارسی -- دستور -- راهنمای آموزشی (متوسطه). ۲. فارسی -- راهنمای آموزشی (متوسطه). ۳. فارسی -- آزمون‌ها و

تمرین‌ها (متوسطه). الف. انوری، حسن، ۱۳۱۲- ب. عنوان.

۹۵۵/۰۷۶

P1R۲۶۹۳/ف۳۵

۱۳۹۰

۲۲۰۶۷۲۲

کتابخانه ملی ایران

فهرست

هفت	یادداشت ویرایش چهارم
هفت	یادداشت ویرایش سوم
هفت	یادداشت ویرایش دوم
هشت	سرآغاز
۱	بخش اول: کلیات
۲	۱- جمله‌ها، کلمه‌ها
۵	۲- نقش کلمه‌ها در جمله
۹	بخش دوم: فعل
۱۰	۱- تعریف - ویژگی‌های فعل
۱۳	۲- صرف، بن، شناسه
۱۵	۳- مصدر، اجزای پیشین، ساختمان
۱۸	۴- ساختمان فعل‌های ساده
۲۳	۵- مشتقات فعل
۲۸	۶- اقسام ماضی
۳۳	۷- ماضی استمراری، ماضی نقلی مستمر
۳۵	۸- ماضی بعید (دور)، ماضی ابعد (دورتر)
۳۷	۹- ماضی التزامی
۳۹	۱۰- ماضی مستمر (ملموس)، ماضی ملموس نقلی

۴۱	۱۱- فعل های مضارع، آینده (مستقبل)
۴۶	۱۲- فعل امر، فعل دعا
۴۷	۱۳- فعل ناگذر (لازم)، گذرا (متعذی)- دوجهی
۵۱	۱۴- فعل معلوم، فعل مجهول
۵۳	۱۵- فعل تام و اسنادی (ربطی)، فعل کامل و ناقص
۵۵	۱۶- وجه فعل
۵۶	۱۷- فعل وصفی
۵۸	۱۸- چند نکته ی دیگر
۶۱	بخش سوم: اسم
۶۲	۱- تعریف، جاهد و مشتق
۶۳	۲- خاص و عام
۶۴	۳- شناس و ناشناس (معرفه و نکره)
۶۷	۴- مفرد و جمع، اسم جمع
۷۰	۵- جمع های عربی در فارسی
۷۴	۶- ساده و مرکب
۷۶	۷- ذات و معنی
۷۷	۸- نام آوا (اسم صوت)، اسم مصدر
۷۹	۹- مصدر، اسم مصدر
۸۳	۱۰- مترادف، متشابه، متضاد
۸۵	۱۱- نقش ها، نقش نهادی
۸۸	۱۲- مطابقت فعل با نهاد
۹۱	۱۳- نقش مسندی، مفعولی، متممی
۹۴	۱۴- نقش منادایی
۹۵	۱۵- نقش تمیزی، قیدی، وصفی
۹۸	۱۶- نقش مضاف الیهی
۱۰۴	۱۷- نقش بدلی
۱۰۵	۱۸- نقش عطفی (معطوف)
۱۰۵	۱۹- نقش تکرار
۱۰۹	بخش چهارم: صفت
۱۱۰	۱- کلیات، صفت بیانی (۱)

۱۱۴	۲- صفت بیانی (۲)
۱۱۸	۳- صفت‌های اشاره، شمارشی، پرسشی، تعجبی، مهم
۱۲۲	۴- ساختمان و جای صفت (ساده، مرکب، گروه وصفی)
۱۲۳	۵- صفت جامد - صفت مشتق
۱۲۳	۶- صفت پسین - صفت پیشین
۱۲۵	۷- کاربرد صفت‌ها (۱)
۱۳۰	۸- کاربرد صفت‌ها (۲)
۱۳۷	بخش پنجم: ضمیر
۱۳۸	۱- کلیات، ضمیر شخصی
۱۴۱	۲- ضمیرهای مشترک، اشاره، پرسشی، تعجبی
۱۴۳	۳- ضمیرهای مهم
۱۴۵	۴- کاربرد و نقش ضمیرها (۱)
۱۴۸	۵- کاربرد و نقش ضمیرها (۲)
۱۵۰	۶- کاربرد و نقش ضمیرها (۳)
۱۵۳	۷- کاربرد و نقش ضمیرها (۴)
۱۵۹	بخش ششم: قید
۱۶۰	۱- کلیات
۱۶۲	۲- قید مختص، قید مشترک
۱۶۴	۳- قید ساده، قید مرکب
۱۶۵	۴- قیدهای نشانه‌دار، قیدهای بی‌نشانه
۱۶۵	۵- اقسام قید از جهت معنی
۱۶۷	۶- شناخت قید در جمله
۱۶۹	بخش هفتم: شبه‌جمله (صوت)
۱۷۰	تعریف، اقسام
۱۷۳	بخش هشتم: نقش‌نما (حرف)
۱۷۴	۱- کلیات، حرف ربط (پیوند)
۱۷۶	۲- معنی و کاربرد حرف‌های ربط ساده
۱۷۹	۳- حرف اضافه
۱۸۴	۴- حرف نشانه

۱۸۵	۵- نقش‌نمای اضافه
۱۸۷	بخش نهم: وندها (پیشوندها، پسوندها، میانوندها)
۱۸۸	۱- تعریف، پیشوندها
۱۹۰	۲- پسوندها
۱۹۴	۳- میانوندها
۱۹۵	بخش دهم: جمله
۱۹۶	۱- نهاد و گزاره
۱۹۶	۲- ارکان جمله
۲۰۱	۳- اقسام جمله (۱)
۲۰۴	۴- اقسام جمله (۲)
۲۰۸	۵- اقسام جمله (۳)
۲۱۱	۶- حذف در اجزای جمله (۱)
۲۱۴	۷- حذف در اجزای جمله (۲)
۲۱۷	۸- پرسشی کردن جمله
۲۱۹	بخش یازدهم: تجزیه و ترکیب
۲۲۰	تعریف
۲۲۲	نمونه‌هایی از تجزیه و ترکیب
۲۳۷	بخش دوازدهم: پرسش‌های چهارپاسخی
۲۳۸	پرسش‌های چهارپاسخی
۲۵۲	کلید پرسش‌های چهارپاسخی
۲۵۴	نمونه‌هایی از پرسش‌های چهارپاسخی آزمون‌های سراسری دانشگاه‌ها
۲۵۸	نمونه‌هایی از پرسش‌های چهارپاسخی آزمون‌های دانشگاه آزاد اسلامی
۲۶۰	پاسخ پرسش‌های آزمون‌های سراسری دانشگاه‌ها و دانشگاه آزاد اسلامی

یادداشت ویرایش چهارم

اخیراً در کتاب‌های فارسی و دستور دوره دبیرستان تغییراتی داده شده و مطالبی از کتب زبان‌شناسی بر آنها افزوده‌اند، در ویرایش چهارم سعی شده است این تغییرات و مطالب تازه در این ویرایش نیز وارد شود و کتاب با کتاب‌های درسی بیشتر هماهنگ گردد.

مؤلفان

تابستان ۱۳۹۰

یادداشت ویرایش سوم

در این ویرایش سعی شده است، نظراتی که اخیراً از سوی دبیران و استادان اظهار شده است در کتاب اعمال شود، نیز با تغییرات کتاب‌های درسی دوره دبیرستان هماهنگ گردد. سپاس می‌داریم از همه کسانی که با نقد و اظهار نظر خود، ما را یاری کرده‌اند.

مؤلفان

تابستان ۱۳۸۵

یادداشت ویرایش دوم

وقتی که یازده سال پیش، این کتاب را به چاپ می‌سپردیم، هرگز گمان نمی‌بردیم که تا این حد در پیشگاه دستداران زبان فارسی و دانش‌آموزان دبیرستان‌ها و دبیران در محضه قبول و پسند نشیند و در مدت کوتاهی پانزده بار تجدید چاپ شود و به کلاس‌های زبان فارسی در دیگر کشورها راه یابد. ما از این خدمت ناچیزی که انجام داده‌ایم مسروریم و سپاس می‌داریم هم از همه کسانی که آن را پسندیده و در معرفی و انتشار آن کوشیده‌اند و هم از کسانی که ما را به لغزش‌های کتاب متوجه ساخته‌اند و نکته‌های بسیاری را یادآوری کرده‌اند. ما همه آن یادآوری‌ها را با توجهی درخور و با دیدی حق‌شناسانه بررسی کردیم و آنچه را لازم بود به صلاح آوردیم نیز مطالب جدیدی به کتاب افزودیم و آنچه را زاید به نظر می‌رسید کاستیم. اینک ویرایش دوم کتاب با تجدید نظر، چاپ و منتشر می‌شود. امیدواریم همچنان با اقبال دستداران زبان فارسی روبرو گردد و باز هم هر نکته‌ای به نظر می‌رسد، به مؤلفان یادآوری فرمایند. نیز بایسته است گفته شود که علاقه‌ی اولیای مؤسسه انتشارات فاطمی، به‌ویژه آقای ایرج ضرغام را به چاپ و نشر و نیز به ویرایش دوم کتاب، ارج می‌نهم و از همه آنان سپاسگزاریم. به‌روزی و نیک‌فرجامی بهره‌ی همه دستداران زبان فارسی باد.

مؤلفان

تابستان ۱۳۷۴

سرآغاز

در میان سلسله کتاب‌های دستور زبان فارسی که مؤلفان کتاب حاضر به تألیف آن‌ها همت گماشته‌اند، این ششمین کتاب است که با شیوه‌ای نسبتاً نو به دست‌آرزان زبان فارسی عرضه می‌گردد. کتاب حاضر برداشتی است از دستور زبان فارسی ۲ که مؤلفان برای تدریس در دانشگاه‌ها و مدارس عالی فراهم کرده‌اند و به وسیله‌ی همین مؤسسه منتشر شده و به چاپ رسیده است.

در کتاب حاضر کوشش بر آن بوده است که زبان نوشتاری امروز، مبنای کار قرار گیرد و بیشتر شاهد‌ها و مثال‌ها از این زبان برگزیده شود و برای آنکه دانش‌آموزان و دیگر علاقه‌مندان، در یادگیری دستور زبان، پیشرفتی بسزا داشته باشند و از کوشش خود، نتیجه‌ای مطلوب بگیرند، تمرین‌ها و پرسش‌های مناسبی در آخر هر بخش و نیز در پایان کتاب افزوده شده و علاوه بر این در آخر کتاب جمله‌ها و عبارت‌های گوناگونی تجزیه و ترکیب شده است.

مؤلفان کوشیده‌اند که تا حد امکان، مطالب کتاب، به زبان ساده بیان گردد تا خوانندگانی که دانسته‌های دستوری آن‌ها نسبتاً اندک است نیز بتوانند از آن سود ببرند و از سوی دیگر جوانب گوناگون مسائل دستوری بررسی شده و جزئیات لازم ذکر گردیده تا کتاب برای دانش‌آموزان رشته‌های ادبی نیز سودمند باشد. به علاوه برای آنکه مطالب، بهتر در ذهن خواننده نقش بندد، جدول‌هایی حاوی خلاصه‌ی مطالب ترتیب یافته و نمودارهایی ترسیم شده است. امید است این کوشش مؤلفان در کمک به خوانندگان و تأمین رضایت خاطر آنان مؤثر افتد.

در اینجا بایسته است سپاس به جای آوریم از آقای کاظم کاظمی که دست‌نوشته‌ی مؤلفان را به دقت مطالعه کرده و نکته‌های مفیدی را یادآور شده‌اند، نیز از مؤسسه انتشارات فاطمی که مشوق مؤلفان در تدوین تألیفات جدید دستوری بوده و به علاوه کوشش خاصی مبذول داشته است تا کتاب به صورتی مطلوب عرضه گردد.

حسن احمدی گیوی .. حسن انوری

آذرماه ۱۳۶۳